

VIÐMERKING

Hvør hevur stygt okkara unglingar burtur frá fiskivinnuni?

– Vit hava ongan barnaskúla longur. Nú eitur tað fólkaskúli, og har eru unglingarnir innilæstir, til teir eru umleið 15-18 ára gamlir. Tá eru teir eisini innslúsaðir til at læra víðari og kunnu velja ímillum alskyns útbúgvingar. Men, eitt kunnu teir ikki læra til, so undrunarvert tað enn er. Eingin møguleiki er her heima at læra til fiskimann, skrivar Jógvan I. Olsen í lesarabrævi

Jógvan I. Olsen

Í blaðnum »Vinnan« frá 2. februar í 2015 er ein áhugaverd kanning, sum Føroya Handilsskúli hevur latið gera um, hvat miðnámsskúla-næmingar ætla at útbúgva seg til. Spurdir eru 503 næmingar, svarað hava 495. Av svarunum eru ellivu ymiskar útbúgvingar nevndar í prosentum.

Í bókini »Les og Lær í Føroyum« eru oman fyri 100 útbúgvingar at velja ímillum.

Og av hesum ellivu útbúgvingunum, sum nevndar eru í prosentum, er Læknávisindin greiður vinnari við 14,5%.

Men tað, sum skakaði meg, var, at næst niðast av hesum ellivu nevndu útbúgvingarmøguleikunum lá Sjóvinnan við 1,6%.

Sjóvinnan man umfata farmaflutnings-, frálанда-, ferðafólkaflutnings-, ali- og fiskivinnuna.

Hvat er hent í landi okkara, at sjóvinnan, sum er okkara nógv størsta innløgvinna og hevur brúk fyri nógvum góðum fólki, er so illa umtókt av unga fólkinum í dag?

Og hvør hevur stygt okkara unga ættarlið burtur frá sjóvinnuni – og serliga burtur frá at bliva fiskimaður?

Eru tað foreldrin, skúlaskipanin, politikararnir, tíðindatænastan ella okkurt annað?

Fara vit aftur í søguna, so bleiv fyrr sagt, at »føroyingurin varð føddur við ár í hond«. Tá var opni róðrabáturin neyðugt amboð til lívsins upphald, har ungi pilturin bleiv uppalin til at rógva og taka lut í arbeiðnum, sum fyrifórst í opna róðrabátinum.

Tann tíðin er farin. Nú verður valla ár lögð út uttan til kappróður. Meira viðkomandi kundi í dag verið at sagt, at »føroyingurin nú verður føddur við farteleson í hond«.

Tá vit koma til slupptíðina, fóru unglingarnir til skips 14 ára gamlir, fiskaðu í sjálvdrátti og blivu løntir eftir, hvussu nógv fiskar teir sjálvir veiddu. Tað var so teirra fiskimannaskúli, og summir vórðu longu skiparar í fyrru helvt at tjúgunum.

Tað er heldur ikki so langt síðan, at eg hitti ein 73 ára gamlan mann. Hann hevði verið fiskimaður í 56 ár og hevði verið eitt hált ár til skips, áðrenn hann bleiv konfirmeraður. So teir byrjaðu ungir!

Fyri kortum var eg í einum handli, sum millum annað selur

– Tað er alneyðugt at seta á stovn ein fiskimannaskúla. Fiskifør mega eisini verða knýtt at einum slíkum skúla, tí eingin gerst grammur fiskimaður bert á bonaðum gólvi, sigur Jógvan I. Olsen

fiskireiðskap. Har kom eg á tal við ein av mínum fyrrverandi starvsfeløgum, sum er farin um pensjónsaldur. Ørindini hjá honum vóru at keypa teymar, og teir skuldu vera gulir. Eg spurdi hann, um gulir teymar fiskaðu best? Svarið var, at egnararnir, hann hevði, vóru gamlir menn, sum sjónin var viknað hjá, og teir sóu betri, hvussu teymarnir lógu um línuna, tá teir vóru gulir heldur enn svartir. Og so fór hann rokmiðil víðari. So, teir halda eisini leingi á.

Tíðin stendur ongantíð í stað. Opnu bátarnir og sluppirnar finga motor. Vit finga deksbátar, trolarar, skonnartir, stállínuskip, flakatrólarar, rækjutrolarar, uppsjóvarskip og aliskip.

Tilgongdin av ungum monnum at manna okkara fiskiskip fyrr var, at teir eftir sjeý ára barnaskúla mynstraðu umborð á skipini, onkur sum kokkadrangur og aðrir sum dekkarar. Hesir seinnu blivu eisini nevndir prøjsar. Einasta treytin var, at teir skuldu hava tuberklakort.

Í seinnu helvt av undanfarnu øld tók ein bátalínufiskiskapur seg upp her heima, har línán bleiv egnd í landi og sett í frystirúm. Nógvur skúlaungdómur var í skúrunum og egndu, bæði gentur og dreingir og

fortjentu sær nakað av pengum. Hetta gav dreingjunum eisini ein førleika til seinni at fara til skips á línuveiði.

Eisini unglingar, sum gingu á hægri skúla eftir barnaskúlan, vóru ofta altráðir eftir at sleppa til skips í summarfrítíðini fyri at vinna sær nøkur oyru. Soleiðis finga teir eisini innlit og førleika til skipslívið.

Men, so er ikki longur. Nú sæst valla skúlaunglingi í tí syndri av egingaskúrum, har egnt verður, og tað liggur helst ikki fremst í huganum hjá víðari lesandi at sleppa til skips í summarfrítíðini.

Nú ein dagin kom ein spelkin unglingi á gátt. Ørindi hansara var at selja lutaseðlar fyri sín skúla-flokk til eina námsferð og eftir skaving, men ongan vinning, hugdi eg eftir, hvat hetta var fyri ein námsferð. Ájú, tað var ein námsferð til Kina.

Eg moyni tað!

Innan sjóvinnuna eru tað serliga partar av fiskiførnum, sum líða undir, at so lítil tilgongd er av ungum monnum, og meinast hevur tað rakt línuskipini. Tey hava stundum ligið vegna manningartrot og hava stundum roynt undirmannaði. Eisini hevur verið roynt at fáa útlendingar til mann-

ing, til dømis úr Pólandi, Litavia, Indonesia, Filipinunum, Skotlandi og Portugal.

Men, tað er ikki so líka til. Málið er altíð ein trupulleiki. Teir flestu duga bara sitt móðurmál, onkur dugir enskt. Teir skulu flytast aftur og fram millum sitt føðiland og Føroyar, og teir skulu hava innivist millum túrar o.s.fr. Og ofta kenna teir lítið og einki til arbeiði umborð á okkara fiskiskipum.

Stundum hevur hetta tó eydnast væl. Skipini kundu ikki verið hesa manning fyri uttan, tá umleið helvtin av dekkarunum hava verið útlendingar.

Men, aftur til spurningin: Hvat hava vit gjørt skeivt, sum hevur stygt unga fólkið burtur frá at gerast fiskimenn?

Mær tykir, at ein av orsökunum er okkara skúlaskipan.

Í dag hava vit ongan barnaskúla longur. Nú eitur tað fólkaskúli, og har eru unglingarnir innilæstir, til teir eru umleið 15-18 ára gamlir. Tá eru teir eisini innslúsaðir til at læra víðari og kunnu velja ímillum hundrðavís av útbúgvingarmøguleikum.

Men, eitt kunnu teir ikki læra til, so undrunarvert tað enn er. Eingin møguleiki er her heima at læra til

fiskimann. Tað finst eingin slíkur skúli!

Eisini hevur fiskiflotin verið fyri kollveltandi broyting. Fiskiførini reformera seg sjálvi alla tíðina. Tey eru nú blivin so mekaniseraði, elektrofiseraði og effektiviseraði, so manningartalið er minkað okkurt um eina helvt.

Skiparin hevur ikki longur tørv á at hava drømmann, toskanøs ella ánlisi o.s.fr.

Nú er stýrhúsið fult av alskins tólum við hundrðavís av knøttum, sum hann skal hava skil á og duga at brúka fyri at ognast mest møgulegt av havsins ríkidømi til alt, hann hevur ábyrgdina av saman við manning og reiðarii.

Arbeiðsgongdin hjá dekkarunum er eisini nógv broytt. Har eru nú nógv sløg av maskinum og spølum til tey ymisku endamálini, sum dekkararnir skulu duga at handfara.

Samanumtikið er broytingin so ógvuslig, at tað er ikki so líka til hjá unga alvanum at koma úr verandi skúlum og beinleiðis umborð í eitt fiskiskip. Vit mega ásanna, at tíðin er farin frá gomlu tilgongdini av ungum monnum til fiskiskip. Hon er ikki nøktandi longur, nú øll skulu ganga so leingi í skúla.

Og tí er alneyðugt, at vit leggja á annan bógv og seta á stovn ein fiskimannaskúla, har unglingar so tíðliga sum møgulegt, sum fólka-skúlin loyvir tí, kunnu fara at útbúgva seg til fiskimenn.

Tað mega eisini verða fiskifør knýtt at einum slíkum skúla, tí eingin gerst grammur fiskimaður bert á bonaðum gólvi.

Hevur ein nomið sær førleika at vera fiskimaður, so hevur hann eisini góða barlast til aðrar sjóvinnur, og eisini røkkur ein slík barlast til mangt annað at gera.

...

Hetta lesarabræv bleiv skrivað síðsta vár, eftir at eg hevði lisið umrøddu grein í Vinnu, so tað er ein góð løta síðan.

Nú er nýggja samgongan komin við uppskotum við ógvusligum inntrivum í fiskivinnuna.

Einn slík víðferð av fiskivinnuni stimbrar ikki áhugan hjá ungum monnum at gerast fiskimenn.

Men, livst, so spyrst. Vónandi fer vit og skil at trekkja tað longra stráðið.